

De uniformen van het Leger van de Bataafsche Republiek

In de barre januarimaand van 1795 stortte de oude Republiek der Vereenigde Nederlanden ineen.

De strijd tegen de legers van het revolutionaire Frankrijk was in de twee voorafgaande jaren steeds meer in het nadeel van de troepen van de verbondenen - Oostenrijk, Engeland en de Republiek - verlopen. Deze laatste hadden zich steeds meer moeten terugtrekken. De vestingen, slecht bewapend, te zwak bezet en weinig energiek verdedigd, hadden zich de een na de ander moeten overgeven.

Na de val van Nijmegen in december 1794 stonden de Franse troepen aan de oevers van onze grote rivieren, die voor hen nog een laatste beletsel vormden om door te stoten naar het hart van Holland.

De strenge vorst die in de laatste helft van december inzette, maakte het de vijand mogelijk om ook deze laatste hindernis te nemen.

Op 17 januari werd Utrecht en de volgende dag Arnhem door de Fransen bezet.

Deze zelfde dag nog vertrok Stadhouders Willem V met zijn familie naar Engeland en de dag daarop namen de patriotten het bewind in verschillende steden over.

Nadat de omwenteling voltooid was en het nieuwe staatsbestuur, zij het tegen een enorm hoge prijs, door Frankrijk erkend was, werd terstond een begin gemaakt met de reorganisatie van het leger naar Frans voorbeeld.

DE ORGANISATIE VAN HET BATAAFSE LEGER

De Infanterie

Op papier zag de samenstelling van het leger van de Republiek der Vereenigde Nederlanden er tamelijk indrukwekkend uit.

De infanterie bestond uit 1 regiment Hollandse Gardes, 30 z.g. nationale regimenten, 1 regiment Waalse en 3 regimenten Duitse infanterie. Hierbij kwamen nog 6 regimenten Zwitsers, waaronder het regiment Zwitserse Gardes en enkele lichte troepen en vrijkorpsen.

Elk regiment bestond uit 2 bataljons, die elk 1 grenadier-compagnie en 6 compagnieën musketiers telden. Op papier bedroeg de totale sterkte van de infanterie in 1792 2.381 officieren en 33.353 man.

De meeste regimenten waren echter ver onder de organieke sterkte, zodat men voor de veldtocht van 1794 reeds verschillende maatregelen moest nemen om een bruikbaar veldleger samen te stellen.

Uit de grenadiercompagnieën van 27 infanterieregimenten stelde men een negental grenadierbataljons samen. Verder werden uit de op deze wijze verzwakte regimenten 24 veldbataljons gevormd, terwijl de overgebleven manschappen als depottroepen in de vestingen gelegerd werden om de garnizoenen te versterken.

Op deze wijze kreeg de infanterie van het veldleger een sterkte van 17.391 man, inclusief 1.779 man lichte infanterie en vrijkorpsen. Het totaal van de garnizoenstroepen bedroeg 13.500 man infanterie.

De veldtocht van 1794 had vooral in de laatste maanden van het jaar en in de maand januari van 1795 de sterkte van het leger sterk doen verminderen. Behalve door de krijgsverrichtingen zelf waren velen het slachtoffer geworden van ziekte, koude en slechte verzorging, terwijl het aantal deserteurs eveneens niet gering was. Zodoende bevond het leger zich na de omwenteling in een desolate toestand.

Het nieuwe staatsbestuur droeg het Comité tot Algemene Zaken van het Bondgenootschap te Lande, dat de Raad van Staate had vervangen, op een plan uit te werken voor de reorganisatie van het leger.

Dit plan werd op 8 juli 1795 door de Staten Generaal goedgekeurd. Hierbij werd de infanterie naar Frans voorbeeld ingedeeld in een zestal halve brigades, ieder van 3 bataljons, en 4 bataljons jagers. De Hollandsche Gardes werden ontbonden, terwijl de regimenten Zwitsers alsmede verschillende vrijkorpsen werden afgedankt.

Wel bleven de Duitse huurtroepen, het Regiment Saxen Gotha, de 2 Regimenten Waldeck en het 5e bataljon Waldeck in dienst van de Bataafse Republiek.

Een 7e halve brigade, aanvankelijk in betaling bij de provincies Holland en Utrecht, werd in 1796 in dienst van de republiek overgenomen.

De sterkte van een halve brigade bedroeg 98 officieren en 1.995 minderen, te verdelen in een staf, bestaande uit 1 kolonel, 1 kapitein-adjutant-majoor en 12 muzikanten; 3 bataljons, bestaande uit een staf van 1 luitenant-kolonel, 1 luitenant-kwartiermeester 1 adjudant, 1 chirurgijn, 1 aide-chirurgijn en 2 élèves-chirurgijns, 1 tamboer-majoor en 1 geweermaker. Verder 9 compagnieën, bestaande uit 1 kapitein, 1 eerste en 1 tweede luitenant, 1 sergeant-majoor, 3 sergeants, 1 korporaal fourier, 6 korporaals, 2 tamboers en 60 grenadiers of fuseliers.

Om tot deze sterkte te komen had men de restanten van verschillende regimenten van het oude leger moeten samenvoegen. Het schema van inlijving was als volgt:

Halve Brigade	Bat.	Samengesteld uit:
<i>1e</i>	<i>1e</i>	<i>Reg. Van Brakel en 1e bat. Des Villattes</i>
	<i>2e</i>	<i>Reg. Oranje Nassau No.1, 2e bat. Des Villattes, 2e bat. Reg. Van Plettenberg</i>
	<i>3e</i>	<i>Reg. Van Wartensleben.</i>
<i>2e</i>	<i>1e</i>	<i>Reg. Oranje Nassau No.2, Reg. Bosc de la Calmette</i>
	<i>2e</i>	<i>Reg. Markgraaf van Baden</i>
	<i>3e</i>	<i>Reg. Van Randwijk en 1e bat. Van Plettenberg</i>
<i>3e</i>	<i>1e</i>	<i>Reg. Van Wilcke en Reg. Hessen Darmstadt</i>
	<i>2e</i>	<i>Reg. Van Dopff en 1e bat. Van Westerloo</i>
	<i>3e</i>	<i>Reg. Erfprins van Oranje en 2e bat. Van Westerloo</i>
<i>4e</i>	<i>1e</i>	<i>Reg. De Schepper en Reg. Douglas</i>
	<i>2e</i>	<i>Reg. Oranje Gelderland en Reg. De Thouars</i>
	<i>3e</i>	<i>Reg. Oranje Vriesland en Reg. De Petit</i>
<i>5e</i>	<i>1e</i>	<i>Reg. Von Geusau</i>
	<i>2e</i>	<i>Reg. Van Maneil en Reg. De Bons</i>
	<i>3e</i>	<i>Reg. Van Welderen</i>
<i>6e</i>	<i>1e</i>	<i>Reg. Bedaulx en Reg. Nassau Usingen</i>
	<i>2e</i>	<i>Reg. Bentinck en 1e bat. Oranje Stad en Lande</i>
	<i>3e</i>	<i>Reg. Stuart en 2e bat. Oranje Stad en Lande</i>
<i>7e</i>	<i>1e</i>	<i>Reg. Van Monster</i>
	<i>2e</i>	<i>Reg. Van Nijvenheim</i>

Na de veldtocht in Noord Holland van 1799 werd besloten de sterkte van de infanterie te vermeerderen en wel elke compagnie grenadiers met 1 sergeant, 2 korporaals en 36 grenadiers. Elke compagnie fuseliers werd vermeerderd met 1 sergeant, 2 korporaals en 30 fuseliers.

De betrekking van kapitein-adjutant kwam te vervallen, maar de staf van elk bataljon werd vermeerderd met 1 majoor en 1 meester-zadelmaker.

De halve brigades bleven bestaan tot 1803; zij zouden bij het besluit van 20 oktober van dat jaar per 1 januari 1804 weer worden ontbonden in zelfstandige bataljons, die de nummering 1 tot en met 21 kregen.

Hierbij werd b.v. het muziekkorps van 12 man over de 3 bataljons verdeeld, zodat elk bataljon nu slechts beschikking had over 4 muzikanten. Men mocht daarbij nog 5 hulp-muzikanten, bij voorkeur tamboers, bijvoegen. De kosten voor de muziek werden door een kleine bijdrage van de officieren en onderofficieren bestreden.

Het jaar 1805 bracht weer een nieuwe organisatie. Bij besluit van 11 juni werden de zelfstandige bataljons weer samengevoegd tot regimenten. Uit de 21 bataljons met 3 nieuw opgerichte garnizoensbataljons werden nu 8 regimenten Infanterie van Linie gevormd, elk van 2 veldbataljons en 1 garnizoensbataljon.

Het 1e Regiment Infanterie van Linie werd gevormd uit het 1e, 8e en 6e bataljon Infanterie; het 2e uit het 3e, 4e en 5e bataljon; het 3e uit het 5e, 7e en een der nieuw opgerichte garnizoensbataljons; het 4e uit het 11e, 12e en een nieuw opgericht bataljon; het 5e uit het 14e, 16e en 15e bataljon; het 6e uit het 13e, 17e en 18e bataljon; het 7e uit het 9e, 21e en een nieuw opgericht bataljon.

Ten slotte het 8e regiment uit het 10e, 19e en 20e bataljon. De regimenten Duitse infanterie, Saxon Gotha en Waldeck, waren gedurende al die tijd ongewijzigd gebleven en werden eerst tijdens het Koninkrijk Holland verdeeld over de regimenten Infanterie van Linie.

UNIFORMEN

De eerste besluiten ten aanzien van de uniformen van het nieuwe leger kwamen tegelijkertijd met die betreffende de organisatie, n.l. op 8 juli 1795.

De troepen zouden gekleed blijven in dezelfde stoffen als voorheen, de onderofficieren en de tamboer-majoor in laken, de korporaals en "*gemeenen*", zoals dat toen heette, in carsaai. De kleuren zouden ook dezelfde blijven als te voren en wel donkerblauw voor de infanterie en donkergroen voor de jagers.

Voor de kleding van de officieren werden vollediger voorschriften gegeven. Zij zouden zich moeten kleden zoals de troepen in 1797 gekleed zouden worden.

Het was n.l. gedurende de 18e eeuw gebruikelijk om aan de troepen elke 2 jaar een geheel nieuwe monsterring te verstrekken, een gewoonte die tijdens de Bataafse Republiek bleef bestaan.

Om de 2 jaar zou de infanterist 1 rok, 1 vest, 1 broek en 1 hoed ontvangen en wel steeds per 1 augustus.

De z.g. kleine monsterringstukken: 2 paar kousen, 2 paar schoenen, 1 paar zwartlakense slobkousen met 4 dozijn knoopjes, 1 linnen kiel en 3 hemden werden ieder jaar opnieuw verstrekt. Ten slotte ontving de man nog 1 poederzak en 3 kammen, 1 haarlint, 1 slaapmuts, 1 ransel, 2 schoen- en 1 kleeborstel. Een deel hiervan werd per 1 februari en de rest per 9 augustus uitgegeven.

De hierboven genoemde bepalingen ten aanzien van de uniformen van de officieren luiden als volgt:

De rok was van blauw laken met wit metalen platte knopen, waarop het nummer 1, 2 of 3 van het bataljon. Elke halve brigade had een eigen uitmonsteringskleur:

1e Halve Brigade de kraag, borstkleppen, opslagen en voering rood.

2e Halve Brigade kraag en voering wit, borstkleppen en opslagen karmozijnrood.

3e Halve Brigade kraag, borstkleppen, opslagen en voering wit.

4e Halve Brigade kraag, borstkleppen en opslagen geel, voering wit.

5e Halve Brigade kraag, borstkleppen, opslagen groen, voering wit.

6e Halve Brigade kraag, borstkleppen en opslagen lichtblauw, voering wit.

Deze uitmonsteringskleuren hielden niet het minste verband met die van de oude regimenten waaruit de halve brigades ontstaan waren.

Daarom zal het leger in de eerste 2 jaar van de *"Bataafsche Vrijheid"* wel een bonte aanblik geboden hebben, want volgens het hierboven geciteerde besluit zouden de troepen pas in augustus 1797 nieuwe kleding ontvangen. Om een voorbeeld te geven: het 1e bataljon van de 1e Halve Brigade was ontstaan uit het regiment Van Brakell met gele uitmonstering en uit het 1e bataljon van het regiment Des Villattes, dat rode uitmonstering had. De regimenten die de manschappen leverden voor het 2e en 3e bataljon hadden alle rode uitmonstering, maar enkele daarvan hadden witte lissen op de borstkleppen en opslagen, terwijl het regiment Von Wartensleben, waaruit het 3e bataljon ontstaan was, gele voering had.

Bij de andere halve brigades was het bijkans nog erger. Zo vinden wij bij de regimenten, waaruit de 3e Halve Brigade ontstaan is, geel, groen, rood en oranje als uitmonsteringskleuren. Hoe dat met die oranje uitmonstering gegaan is, zou een interessant probleem geweest kunnen zijn.

De oranje kleur was natuurlijk onmiddellijk na de omwenteling verboden en mocht bij besluit van 25 februari 1795 niet meer voorkomen in sjerpen, vaandels, standaards, hoedkwasten, enz. De oranje cocarde was al op 8 januari vervangen door de driekleurige, die op haar beurt in september van hetzelfde jaar weer vervangen werd door de zwarte, *"sinds on heuchelike tijden het veldteken van den Staat"*.

In de loop van 1795 werden nog verschillende aanvullende bepalingen gegeven. De grenadiers droegen geen beremutsen meer, maar de hoed zoals de manschappen van de fuseliercompagnieën. Zij werden echter onderscheiden door een pluim ter lengte van 5 duim, zwart met een gekleurde top: rood voor het eerste, wit voor het tweede en blauw voor het derde bataljon. Bovendien droegen zij een sabel aan een bandelier over de rechterschouder. Pas in 1796 zouden de fuseliers vanwege de gelijkheid ook een sabel ontvangen.

Het jaar 1796 bracht een nadere omschrijving van de uitmonstering, waarbij kleine wijzigingen ten opzichte van die van 1795 waren aangebracht. Zo werden b.v. de oorspronkelijk ronde opslagen gewijzigd in opslagen, die door lakense patten, z.g. gulpen, met 5 kleine uniformknopen gesloten werden. In de meeste legers werden deze gulpen met 3 knopen gesloten, zodat de hierboven beschreven opslagen zeer karakteristiek zijn voor het Bataafse leger.

De knopen moesten nu voorzien zijn van het nummer van de halve brigade. De lengte van de rok moest zodanig zijn, dat de panden de grond raakten wanneer de man geknield lag.

Onderstaand schema geeft een indruk, hoe de verschillende korpsen te onderscheiden waren:

	Kraag, kleppen, opslagen	Voering	Biezen
1e Halve Brigade	ponceaurood	ponceaurood	ponceaurood
2e Halve Brigade	karmozijnrood	wit	wit
3e Halve Brigade	wit	wit	wit
4e Halve Brigade	wit	rood	rood
5e Halve Brigade	lichtblauw	lichtblauw	wit
6e Halve Brigade	lichtblauw	wit	wit
7e Halve Brigade	geel	geel	wit
Regiment Waldeck	geel	geel	geel
Regiment Saxen Gotha	rood	rood	rood

Er mochten voor de vervaardiging van de uniformen slechts inlandse stoffen van goede kwaliteit gebruikt worden en het was o.a. de taak van de majoor - een rang die in 1799 ingesteld werd - daarop nauwkeurig toe te zien. Ook werden met name enige fabrieken genoemd, die de kousen en de slaapmutsen voor het leger mochten leveren.

Men ziet, dat in dit tijdvak hoe langer hoe meer de nadruk op uniformiteit werd gelegd. Zo werden b.v. voor het eerst standmodellen van de verschillende grote en kleine uitrustingsstukken, voorzien van het cachet van het Agentschap van Oorlog, aan alle korpsen gezonden, iets waarvan onder de oude republiek geen sprake kon zijn.

Zelfs de haardracht werd nauwkeurig omschreven in de volgende bewoordingen:

"Het achterhaar gebonden en in een met zwart lint omwikkeld staart, 4 vingers van het achterhoofd, waar de nek begint, gebonden en 1/2 Rijnlandsche voet lang omwikkeld met zwart lint. Bij de officieren aan het bovineind met een strik van hetzelfde lint vastgemaakt ter lengte van 3 duim.

De overigen zonder strik met 2 spelden vastgestoken, zonder dat er iets van het lint bij hangt. Onder het omwikkeld moet het losse haar ter lengte van 1 ½ duim uitkomen.

Het haar op de kruin niet vóór uit de hoed. Zijlokken uitgedund en egaal afgesneden met den onderkant van het oor."

Alleen de grenadiers mochten een knevel dragen: de manschappen van de fuseliercompagnieën niet. Dat dit op een heel eigenaardige manier gereguleerd was, blijkt wel uit het volgende citaat uit de mémoires van Dumonceau:

"Le garnison de Haarlem était composé d'un escadron du régiment de dragons wallons, commandé par le colonel BROUX. Puis d'un bataillon d'infanterie dont les grenadiers, très beaux hommes du reste, ne portaient point la moustache au naturel, mais seulement peinte en cire noire, selon la mode réglementaire de l'époque dans l'armée hollandaise.

C'était une imitation des Prussiens, qui, jointe à la tête poudrée, donnait un fort bon air".

Later, in 1802, werd nog bepaald dat de achterpanden van de rokken van de grenadiers versierd zouden worden met witte granaten en die van de fuseliers met witte hartjes.

Een goede indruk van het uiterlijk van de Bataafse infanterie krijgt men door de gouaches van J.J. Genaert uit diens werk, getiteld "Bijzondere Kleding der Bataafsche Troupes, 1802", waarvan plaat 1 een voorbeeld geeft.

Alle infanteriekorpsen zijn in deze serie met een afbeelding van een grenadier vertegenwoordigd.

De reorganisatie van 1803, waarbij de bataljons zelfstandige onderdelen werden, bracht enkele kleine wijzigingen in de uitmonstering met zich mede. Deze bepaalden zich echter tot veranderingen in de kleur van de kragen en gulpen op de opslagen. De uniformen van de eerste bataljons van de voormalige halve brigades bleven onveranderd, bij de vroegere 2e en 3e bataljons werd de kleur van de kraag en van de gulpen op de opslagen gewijzigd, zodat elk bataljon gemakkelijk te herkennen was. Zo kreeg b.v. het 2e bataljon, het voormalige 2e bataljon van de 1e Halve Brigade, donkerblauwe kraag en gulpen en het 3e bataljon de zelfde distinctieven van wit laken met rode biezen.

Het zou te ver voeren al deze kleine wijzigingen, die zelf vaak weer veranderd werden in de loop van het jaar 1804, op te sommen.

De knopen werden voorzien van het nummer van het bataljon in plaats van dat van de halve brigade en de granaten en de hartjes op de panden van de rok werden vervangen door de nummers van het bataljon uit laken gesneden. De bataljons 1 tot en met 9 moesten de nummers dragen op de omslagen van de voorpanden, terwijl in de hoeken van de achterpanden een punt ter grootte van een schelling werd aangebracht. De bataljons 10 tot en met 21 kregen in beide panden een der twee cijfers, zodanig, dat het getal goed leesbaar was.

De uniformen van de regimenten Waldeck en Saxon Gotha bleven ongewijzigd.

De grenadiers zouden voortaan elk jaar per 1 augustus een nieuwe panache voor de hoed ontvangen en wel een rode voor alle bataljons.

Toen in 1805 de bataljons weer in regimentsverband gebracht werden, kwam er opnieuw een verandering in de uniformen.

De snit bleef ongeveer dezelfde, alleen werden de panden van de rok iets korter en werden de gulpen op de opslagen in een z.g. "*driekop*" gesneden en gesloten met 3 uniformknopen.

De uitmonsteringskleuren waren nu voor het 1e en 2e Regiment Infanterie van Linie ponceaurood; voor het 3e en 4e regiment was aanvankelijk de groene kleur aangewezen, doch spoedig daarop gewijzigd in wit, omdat er geen egaal groen laken te verkrijgen was.

Het 5e en 6e regiment kreeg lichtblauwe uitmonstering en het 7e gele met rode biezen. Of dit laatste wel juist is valt te betwijfelen; aangezien een tweetal gekleurde afbeeldingen, n.l. één uit de verzameling Hoogerwaard, die destijds aanwezig was in het Krijgsgeschiedkundig Archief en één uit een serie, die zich in het prentenkabinet van de Bibliothèque Nationale te Parijs bevindt, beide een gele uitmonstering zonder rode biezen aangeven: Bovendien komen in de serie aquarellen van Suhr, de burger van Hamburg, een paar figuren voor met bovengenoemde uitmonstering.

Als werkkleding had de man oorspronkelijk slechts een linnen kiel ontvangen. Aangezien het wassen van deze kielen voor de soldaten een betrekkelijk grote uitgave met zich meebracht, werden zij in 1801 vervangen door grauwe carsaaie buisjes en linnen broeken. De kosten kwamen wel ten laste van de soldaten, te betalen uit de gelden, die zij met loonwachten en werken in de stad extra verdienden, tot een maximum van 3 gulden in twee jaren.

In 1805 werden deze buisjes en lange broek weer vervangen door een kort buisje en een pantalon van Vlaams linnen.

Bij hetzelfde besluit, van 10 december 1805, werd ook bevolen dat elke man een blauwcarsaaie kapotjas zou ontvangen.

In tegenstelling tot de bataljons jagers was er bij de infanterie tot op dat ogenblik nimmer sprake geweest van overkleding voor de korporaals en manschappen. Er waren bij de bataljons wel enkele z.g. wachtjassen aanwezig, die zoals de term al aanduidt, gedurende het koude seizoen uitgereikt werden aan de manschappen, die wacht moesten lopen. Dit was al een oud gebruik, dat tot ver in de 18e eeuw terugging. Er werd immers in de winter niet

gevochten; de veldtochten begonnen zo in april of mei en in oktober werden de winterkwartieren weer betrokken. Er was toen geen behoefte aan overkleding voor elke soldaat.

Ook nu werd bepaald, dat de kapotjassen slechts tussen 1 oktober en 1 april gedragen mochten worden als de troepen in garnizoenen lagen. Gedurende de zomermaanden moesten zij in de magazijnen worden bewaard. De bij de bataljons aanwezige wachtjassen moesten om reden van zuinigheid voorlopig ook nog gebruikt worden en er mochten derhalve slechts zoveel nieuwe kapotjassen uitgereikt worden als nodig was om samen met de wachtjassen iedere man van overkleding te voorzien.

Dat het geen overbodige luxe was, blijkt wel uit de mémoires van Francois Dumonceau, die de veldtocht van 1805 meemaakte. Hij vertelt o.a. dat zij in december 1805 in Wenen de beschikking kregen over verscheidene balen bruin laken, waaruit men onmiddellijk kapotjassen voor de manschappen maakte. Hij zelf kreeg enkele ellen om er een livrei voor zijn oppasser Dries van te laten maken.

De officieren

De officieren waren, zoals in het begin van het artikel reeds opgemerkt is, gekleed zoals de troep. Alleen waren de gebezigde stoffen van een betere kwaliteit.

De distinctieven werden vastgesteld bij het besluit van 8 juli 1795 en nader omschreven in dat van 22 maart 1796.

De nestels op de rechterschouder, die gedurende de laatste 60 jaar van de 18e eeuw het algemene officiersdistinctief waren geweest, werden afgeschaft. In plaats daarvan kwamen een tweetal epauletten van hetzelfde soort metaal als de knopen, dus bij infanterie en jagers van zilver. Die van de kolonels waren geheel zilver en met dikke franje (bouillons), die van de luitenant-kolonels hadden op het blad een streep. De kleur van deze streep wordt in het besluit niet genoemd, maar men moet aannemen dat deze van rode zijde was.

De majoors, een rang die 27 april 1799 ingesteld werd, droegen 2 dergelijke strepen op het blad van de epauletten.

Voor de subalterne officieren was het systeem hetzelfde: voor de kapiteins glad met dunne franje (torsaden), voor de 1e luitenants met één en voor de 2e luitenants met twee rode strepen op het blad.

Tevens werd door alle officieren in dienst een driekleurige sjerp van geweven koordzijde gedragen en wel over het vest, doch onder de rok. De kwasten hingen vóór op de linkerdij af. Deze sjerp werd als dienstteken bij besluit van 16 juli 1805 vervangen door een zilveren ringkraag met daarop het wapen van de Staat in verguld metaal.

De officieren van de grenadiercompagnieën droegen op de hoed een pluim zoals voor de grenadiers was voorgeschreven en in plaats van een degen een sabel.

De hoofdofficieren en die van de staven droegen op de hoed een pluim van dezelfde kleur als de uitmonstering van de uniformrok.

De officieren droegen in dienst geweven of lakense slobkousen. Alleen op mars en te velde mochten zij laarzen dragen van slap zwart leder. Deze laatste mochten door de hoofdofficieren, adjudanten en kwartiermeesters ten allen tijde gedragen worden.

Ook werden er voor de officieren overrokken ingevoerd. Deze waren voor die van de infanterie van donkerblauw laken met brede overslaande kleppen en 2 rijen van 10 knopen,

een kleine staande omgeslagen kraag van de kleur van de kleppen van de rok en met witte biezen. Alleen bij de 4e Halve Brigade waren deze rood; afstekend bij de witte kraag. Tevens was de overrok voorzien van een grote, liggende kraag van donkerblauw laken, die de schouders en een deel van de bovenarm bedekte. De ronde opslagen waren eveneens van donkerblauw laken en gesloten door middel van 2 knopen; de panden waren van zakken voorzien. De overrok was vrij lang, hij moest tot 3/4 voet van de grond afhangen. Er werden geen epauletten op gedragen.

Om toch een distinctief aan te brengen, werd 28 november 1804 besloten om de liggende grote kraag rondom van een galon te voorzien.

Voor de hoofdofficieren waren het 2 galons van zilver, de onderste 1 ½ duim en de bovenste 1 duim breed, voor de kapiteins één galon van 1 ½ duim breed en voor de luitenants één galon van 1 duim breed.

De officieren van de 3e Halve Brigade mochten wegens de kostbaarheid van het witte uitmonsteringslaken buiten dienst een eenvoudige donkerblauwe frak met één rij knopen en alleen de kraag van wit laken dragen. Hoewel dit later niet is herhaald, bleef dit geoorloofd bij de bataljons met witte uitmonstering en later bij het 3e en 4e Regiment Infanterie van Linie.

De vele aquarellen van J.A. Langendijk verschaffen ons nog allerlei bijzonderheden omtrent de officiersuniformen. Hij beeldt hen af zoals zij zich op straat bewogen met allerlei modieuze details, die nergens beschreven zijn. Zo ziet men hen met de hals bedekt met hoge witzijden dassen; met de uniformrok geheel open, zodat men b.v. een wit vest met 2 rijen knopen ziet. Witzijden kousen, lage schoenen met zilveren gespen en laarzen met bruinlederen omslagen schijnen ook zeer in trek geweest te zijn.

Verder schijnen ook de versierselen op de achterpanden van de rok, te weten de granaten of hartjes en later de nummers van de bataljons in zilver geborduurd gedragen te zijn.

De onderofficieren

Deze waren gekleed zoals de troep, doch in laken in plaats van in carsaai. Zij droegen als onderscheidingstekens chevrons: de sergeant-majoor twee en de sergeant één op de onder mouwen, de korporaal-fourier één op de mouw boven de elleboog. De korporaals droegen 2 witte kemelsgaren epauletten, die van de grenadiercompagnieën 2 rode epauletten met 2 rechte witte strepen op het blad.

Evenals de officieren droegen de onderofficieren de z.g. overrok, echter zonder de gekleurde kleine kraag. Deze was hier van dezelfde stof als de overrok. Wel werden op de overrok de chevrons en eventuele epauletten gedragen. Deze laatste zinsnede heeft m.i. betrekking op de epauletten van de onderofficieren van de grenadiercompagnieën. Hoewel in de bepalingen van de Agent van Oorlog niets staat omtrent gekleurde voering of biezen van de overrok, tekent J.A. Langendijk een fourrier van de 7e Halve Brigade in de donkerblauwe overrok met om de grote zowel als om de staande kraag, alsmede om de opslagen en voorpanden een bies van de uitmonsteringskleur.

Wat is nu de waarheid? De tekening is gedateerd 1800 en de hierboven vermelde bepalingen stammen uit 1809. Zou men, vooruitlopende op deze bepalingen, reeds overrokken gedragen hebben, die wel met biezen versierd waren, of heeft Langendijk zijn fantasie weer eens laten werken zoals zo vaak het geval is geweest?

Tamboers, tamboer-majoors en muzikanten

In de eerste jaren van de Bataafse Republiek vinden wij nagenoeg geen bepalingen omtrent de uniformen van tamboers en muzikanten.

Wel werd al dadelijk in 1795 voorgeschreven, dat de tamboers geen livreikoorden meer mochten dragen, zoals dat in de 18e eeuw gebruikelijk was.

Pas in 1801 vinden wij de eerste duidelijke bepalingen, waarbij wordt voorgeschreven, dat de tamboer-majours gekleed moeten zijn als de tamboers, doch met zilveren galons op de zwaluwnesten, waar de tamboers witte galons droegen. De bewoordingen van deze bepaling duiden erop, dat de tamboers toen al zwaluwnesten droegen, maar over de vorm ervan en over de plaatsing van de galons wordt niet gerept.

Behalve deze zwaluwnesten kregen de tamboer-majours geen andere onderscheidingstekens zoals chevrons of epauletten. Wel droegen zij als duidelijk teken van hun waardigheid een roodfluwelen bandelier, bezet met zilvergalon en aan het ondereinde voorzien van zilveren kwasten. Verder zat aan de voorzijde nog een plaat met twee kleine trommelstokken met zilverbeslag. Ten slotte droeg hij ook nog een tamboer-majoor-stok met zilveren knop.

Op 30 september 1805 treffen wij in een uniformbeschrijving een bevestiging van het bovenstaande aan. De regiments tamboer-majoor krijgt hierbij echter nu een zilvergalon ter breedte van één duim om de kraag, opslagen en zakkleppen, benevens een dergelijk galon langs de randen van de hoed. Deze laatste is bovendien nog getooid met een driekleurige pluim, boven rood en het blauw beneden.

Uit de reeds eerder genoemde tekeningen van de Hamburgse burger blijkt dat hier nog wel enige variaties mogelijk waren. Hij tekent o.a. een tamboer-majoor van het 2e regiment Infanterie van Linie met een driekleurige pluim, verdeeld in 10 banen rood, blauw, wit, enz. Verder draagt deze tamboer-majoor een donkerblauwe frak met één rij knopen, rode kraag met een dubbel zilveren galon, rode opslagen met één zilvergalon en met dubbele zilveren chevrons op de onderarmen.

De bataljons- tamboer-majours bleven de uniform dragen volgens de bepalingen van 1801 zonder enige wijziging. Suhr tekent hen dan ook alleen met zwaluwnesten met zilveren galons en franje, die van het 9e regiment met een rode pluim op de hoed en die van het 4e regiment met een driekleurige pluim.

Omtrent de kleding van de muzikanten vindt men ook pas in 1809 enkele bepalingen.

Zij kregen daarbij een frak van donkerblauw laken, een van onderen rond gesneden vest en pantalon van wit laken en halve laarzen.

Op de hoed een pluim als voor de tamboer-majoor.

De frak was aan de voorzijde gesloten met één rij van 10 uniformknopen, uiteraard met het nummer van de halve brigade, en bedekte 3/5 van het vest. De staande kraag was van de kleur van de borstkleppen en met een zilvergalon van ½ duim breed bezet.

De opslagen waren rond en van dezelfde stof als de frak, gesloten met 2 knopen en eveneens met een zilvergalon ter breedte van ½ duim bezet.

De kapelmeester kreeg een dubbel galon om de kraag en opslagen.

J.A. Langendijk heeft ons verschillende aquarellen met afbeeldingen van muzikanten nagelaten. De meeste zijn gedateerd vóór 1809 en geven een grote verscheidenheid van uniformen, die ik in het kort wil beschrijven.

Muzikanten van de 9e Halve Brigade 1800: hoed met zwarte pluim met rode top; uniform als de troep, n.l. rode uitmontering met witte biezen. De enige afwijking is een tweetal lissen van wit galon op de rok onder de borstkleppen.

Muzikanten van de 2e Halve Brigade 1799: zwarte pluim met rode top op de hoed; uniform als voor de troep. Sabel aan zwartleren bandelier met geelmetaal beslag. Turks trom met rood-wit-blauw geschilderde randen.

Muzikanten 3e Halve Brigade 1799: pluim van zwarte, gele, rode en witte veren met daaruit ontspruitende lange zwarte veren op de hoed. Gele rok met lichtblauwe kraag, borstkleppen, opslagen en voering; witte biezen. Op de borstkleppen witte lissen en knopen; rode epauletten. Vest en pantalon zeer licht geel. Sabel met geelkoperen gevest aan rode koppelriem. Korte laarzen met omgeslagen kappen. Deze laatste wit met blauwe strepen en een rood randje.

Beide muzikanten, een schelleboomdrager en een triangelspeler, zijn negers.

Muzikanten van het 1e bataljon, 3e Halve Brigade: zwarte pluim met gele top op de hoed; blauwe rok met gele kraag, opslagen en voering; witte biezen. Op de borst een 5-tal lissen van wit galon met daaromheen een lijst van witte biezen; witte epauletten.

Sabel met geelkoperen montuur. De ene muzikant draagt korte laarzen met omgeslagen kappen, de ander zwarte slobkousen zoals de troep.

Muzikanten 5e Halve Brigade 1799: zwarte pluim met rode top op de hoed; blauwe rok met lichtblauwe kraag, opslagen, gulpen, borstkleppen en voering; witte biezen. Op de borstkleppen 7 lissen van wit galon. Voorts 3 dergelijke lissen op de gulpen van de opslagen, misschien ook - maar dat is niet bijzonder duidelijk op de tekening - 3 lissen op de zakkleppen. Witte epauletten.

Muzikanten 7e Halve Brigade 1801: witte pluim met zwarte top op de hoed; blauwe frak met gele kraag en ronde opslagen; gele voering; witte biezen. Op de voorzijde van de frak één rij van witmetalen knopen met lissen van wit galon aan de linker zijde van de frak. Blauwe schouderlappen met witte biezen. Sabel met geelkoperen montuur en driekleurige sabeldragon.

Muzikanten van het Regiment Saxen Gotha 1799: donkerblauwe rok met donker rode uitmontering en witte knopen, donkerblauw vest en pantalon; zwarte laarzen. Sabel met geelkoperen gevest en bruinlederen schede; driekleurige sabeldragon; witte koppel om het middel. De epauletten hebben een rode band met een witte streep in de lengte ervan en witte franje. Een andere tekening van muzikanten van hetzelfde regiment toont deze met wit vest en pantalon. Hier is de hoed getooid met een zwarte panache en de epauletten zijn hier geheel wit. Verder zijn er geen verschillen in de uniformering.

DE JAGERS

Organisatie

De oprichting van de 4 bataljons jagers in 1795 gaf een nieuwe vorm aan een infanterie type, dat al enkele jaren bestond. Gedurende de twee laatste decennia van de 18e eeuw zien wij in de meeste Europese legers een behoefte ontstaan aan lichte infanterie, geschikt voor snelle acties achter of in de flank van de vijandelijke linies en speciaal geoefend voor het voorhoedegevecht.

In het begin waren deze meestal georganiseerd in de vorm van z.g. vrijkorpsen, die slechts voor de duur van een oorlog of van een tijdvak van oorlogsdreiging werden aangenomen. Zo had de Republiek der Verenigde Nederlanden gedurende de laatste 10 jaar van haar bestaan enkele vrijkorpsen, zoals die van Damas, Béon en Matthieu in dienst. Daarnaast waren het 5e bataljon van Waldeck, het 3e bataljon Walen en het in 1793 gevormde regiment lichte infanterie van Bijlandt opgeleid voor de hierboven vermelde diensten. De totale sterkte van deze troepen was in 1794 1.779 man.

Nadat in 1795 de vrijkorpsen van Damas en Béon, beide bestaande uit Franse emigranten, waren afgedankt, werd uit de restanten van de overige korpsen lichte troepen een viertal bataljons jagers gevormd, bestaande uit een staf en 6 compagnieën, die ieder een sterkte

hadden van 3 officieren, 5 onderofficieren, 9 korporaals, 1 halvemaan- en 2 waldhoornblazers en 80 jagers. De totale sterkte van het bataljon bedroeg derhalve 23 officieren en 586 minderen.

Bij de vermeerdering van de troepensterkte van 1801 werd de sterkte van de compagnie vermeerderd met een 2e luitenant, 2 sergeanten, 4 korporaals, 2 halvemaanblazers en 56 jagers zodat de bataljons nu 1.007 man telden.

De reorganisatie van 11 juni 1805 bracht de samenvoeging van de jagerbataljons tot regimenten en wel van het 1e en 2e bataljon tot het eerste en van het 3e en 4e bataljon tot het tweede Regiment Lichte Infanterie.

Behalve bovengenoemde 4 bataljons jagers werd er na het sluiten van de vrede van Amiens nog een vijftal jagerbataljons opgericht, bestemd voor de dienst in de koloniën. Voor een deel zijn deze in de loop van het jaar 1802 naar hun bestemmingen vertrokken, terwijl een depot in het moederland gevestigd bleef.

Het 5e tot en met het 8e bataljon was bestemd voor de Westindische koloniën, terwijl het 9e, gevormd uit de compagnieën jagers van de in hetzelfde jaar opgerichte regimenten mariniers, bestemd was voor de Kaap de Goede Hoop.

Toen de koloniën na het hervatten van de oorlog opnieuw verloren gegaan waren, werden de resten van deze bataljons in de loop van 1805 gerepatriëerd en verdeeld over de verschillende infanteriekorpsen van de landmacht.

UNIFORMEN

De eerste beschrijving van de uniformen van de jagerbataljons vinden wij weer in de besluiten van 8 juli 1795. Deze luidt als volgt: groene rok, vest en pantalon met voor het 1e bataljon zwarte kraag, borstkleppen en opslagen; groene voering; zwarte epauletten; witmetalen knopen.

Het 2e bataljon was op dezelfde wijze gekleed, doch met groene epauletten en geel koperen knopen.

Het 3e bataljon had karmozijnrode kraag en opslagen, zwarte borstkleppen, groene epauletten en witmetalen knopen; het 4e bataljon was gekleed als het 3e maar met geel metalen knopen.

Het leerwerk was voor alle bataljons zwart. De hoeden waren als voor de infanterie, maar opgetoomd met groen koord, groene hoedkwastjes, groene lis met witte of gele knoop.

Ik meen er aan te moeten twijfelen of het 3e en 4e bataljon wel die zwarte borstkleppen gehad hebben. Alle documenten en tekeningen wijzen er op, dat deze bataljons de borstkleppen hadden van de groene kleur van de rok met karmozijnrode biezen.

De kapotjassen waren oorspronkelijk leverkleurig naar het voorbeeld van het eerste bataljon, maar deze kleur werd in 1797 gewijzigd in donkergrijs.

De verschillende bepalingen die voor de infanterie golden, waren mutatis mutandis ook van toepassing op de jagers. Zo werd b.v. ook bepaald, dat de knopen vanaf 1801 zouden voorzien worden van het nummer van het bataljon.

De overrokken van de officieren waren van grijs laken met de kleine kraag van groen fluweel, die van de onderofficieren hadden de kleine kraag van de stof van de overrok.

In 1801 kwam er een verandering in de uitmonsteringskleuren. Voor het 1e bataljon de kraag en opslagen ponceaurood, de voering en de borstkleppen groen met ponceaurode biezen, gele knopen.

Het 2e bataljon had zwarte kraag, opslagen, borstkleppen en biezen, terwijl de knopen hier van wit metaal waren.

Het 3e bataljon had eveneens zwart als uitmonsteringskleur, doch de borstkleppen waren hier groen met zwarte biezen en de knopen geel.

Het 4e bataljon was gekleed als het 1e maar met karmozijnrode uitmonstering en witmetalene knopen.

De knopen waren nu niet meer met een rand, maar glad met het nummer van het bataljon. Bij de formatie van de 2 regimenten lichte infanterie in 1805 werd de uitmonsteringskleur voor het 1e regiment geel en dat voor het 2e regiment lichtblauw. Dit laatste is echter aan twijfel onderhevig, want alle getekende documentatie, o.a. de tekeningen van Suhr, die verschillende Hollandse korpsen in Hamburg gezien en getekend heeft, geeft als uitmonsteringskleuren van de lichte infanterie geel en rood aan.

Hoewel het in de besluiten niet tot uiting komt, werd de snit van de uniformen in 1805 ook iets gewijzigd naar de toen heersende mode. Tevens zijn er toen ook schako's in plaats van de ouderwetse hoeden ingevoerd. Het valt echter te betwijfelen of deze reeds werkelijk gedragen zijn vóór de overgang van de Bataafse Republiek in het Koninkrijk Holland in 1806.

De officieren waren gekleed als de troep maar met de kleppen en opslagen van fluweel, epauletten volgens rang en de driekleurige sjerp om het middel. De hoeden waren oorspronkelijk met gouden banden opgetoemd, doch deze werden in 1804 afgeschaft. De hoedlis was eerst van gouden galon maar deze werd op dezelfde datum, 24 september 1804, vervangen door een z.g. kettlinglis, d.w.z. een lis, gevlochten van gouden koord. Evenals bij de infanterie werd de sjerp in 1805 vervangen door een ringkraag.

De onderofficieren droegen dezelfde rangdistinctieven als bij de infanterie.

De halvemaan- en waldoornblazers waren gekleed als de troep, zonder bijzondere distinctieven. Een enkele tekening vertoont een driekleurig koord aan de hoorn, de halve maan was meestal voorzien van bruin leerwerk met groene kwasten.

Het is misschien aardig om een citaat op te nemen uit het dagboek van Adam Scheuten, een burger van Krefeld uit 1801:

"25 April. Heut kamen holländische Artillerie, es waren ungefeher 30 Canonen mit Pulverwagen und noch einige Bagage Wagen, den 26 sind sie wieder weggezogen, und ein Bataillon holländische Grenadier, und 1 Bataillon Chasseurs zu Fusz angekommen, die Jäger hatten wohl 20 grosze Jagdhörn anstatt Trommeln welche angenehm Musik machte, und noch apart eine Bande Hoboisten, wie auch das Bataillon Grenadier, beide Bataillone sind zu 1028 angegeben".

Hieruit blijkt dus dat de jagerbataljons behalve hun organiek ingedeelde halvemaan- of jachthoornblazers ook nog een muziekkorps hadden. Het bataljon was dus ongeveer op de in 1801 aangenomen sterkte, maar het aantal halvemaan- of jachthoornblazers zou 30 man geweest moeten zijn. Misschien werd uit een deel ervan een klein muziekkorps geformeerd.

De bataljons jagers bestemd voor de koloniën

In de reglementen vindt men niets over de uniformen van deze jagerbataljons, maar in de verzameling van ons museum bevinden zich een paar aquarellen, die uiterst belangrijke documentatie hierover verschaffen.

Het belangrijkste en betrouwbaarste document is een aquarel van de hand van de kapitein P. Groenia van het 5e bataljon jagers. Hieruit ziet men dat dit bataljon in het blauw gekleed was met groene uitmonstering en witte biezen en knopen. Hoewel de aquarel niet gedateerd is,

meen ik dat dit misschien de oudste uniformafbeelding van het Bataafse leger is, waarop een schako voorkomt. Een tweede, enigszins primitieve uniformtekening is volkomen in overeenstemming met de aquarel van Groenia.

Een paar aquarellen van J.A. Langendijk in de collectie Van Stolk tonen officieren van deze bataljons. Deze stemmen in de kleuren ook weer overeen met de hierboven vermelde aquarellen. De officieren dragen hier geen schako doch de tweepuntige hoed met groene pluim met witte top, witte lis en knoop en opgetoomd met witte koorden. Een der officieren draagt een groene pantalon met witte bies op de zijnaden en korte zwarte laarzen.

Vóór de verwoesting van het kasteel Doorwerth bezat het museum nog een rok, die hoogstwaarschijnlijk afkomstig was van het 9e bataljon, dat uit mariniers geformeerd was. De rok was van blauw laken met korte panden; kraag, opslagen, borstkleppen en panden waren groen met lissen van wit katoenen galon, 2 op de kraag, 2 op de opslagen, 7 op de borstkleppen en 3 op de zakkleppen. Op de taille een driehoekje van wit galon benevens 2 lissen.

De knopen waren van wit metaal, plat en vertoonden binnen een parelrandje het embleem van de Bataafse marine - een lictoren-bundel met de vrijheidshoed met daarachter een liggend klaar anker - met een jachthoorn om de lictorenbundel heen. Hieruit blijkt duidelijk, dat het hier gaat om een jagerkorps afkomstig van de marine, in casu het 9e bataljon.

Tot slot toch nog een aanduiding, dat deze 5 bataljons jagers in het blauw gekleed waren: In een besluit van de Minister van Oorlog d.d. 28 november 1804 lezen wij o.a. dat de overrokken van de officieren van de "*Bataillons Jagers uit de West-Indische Colonien geretourneerd*" van donkerblauw laken moesten zijn.

BEWAPENING

De bewapening van de infanterist bestond uit een geweer met bajonet en een korte infanteriesabel. Deze laatste werd oorspronkelijk alleen door de grenadiers gedragen, doch vanwege de gelijkheid ontvingen de fuseliers in 1796 eveneens een sabel.

De onderofficieren waren tot 1805 alleen met de sabel gewapend en kregen eerst in september van dat jaar een geweer met bajonet en de bijbehorende patroontas, zoals dat reeds bij het bataljon grenadiers van de lijfgarde ingevoerd was.

Ook blijkt, dat bij de z.g. expeditionaire divisie reeds eerder geweren verstrekt waren aan de onderofficieren.

Het ligt voor de hand dat het Bataafse leger aanvankelijk nog de wapens van het leger van de oude republiek in gebruik heeft gehad. Na de overname van de geweerfabriek te Culemborg, oorspronkelijk een particulier bedrijf, door de staat in 1798 werden verschillende nieuwe modellen draagbare wapens ontworpen.

- 1e. Een jagergeweer Model 1798, geboord op omtrent 1/20 pond, met koperen garnituur, koperen pan, cylinderlaadstok, getrokken gebruineerde loop en driekantige bajonet.
- 2e. Een jagerbuks Model 1798 van hetzelfde kaliber met eveneens koperen garnituur, dito pan en getrokken gebruineerde loop. Hierbij werd een hartsvanger geleverd.
- 3e. Het infanteriegeweer Model 1799, verbeterd in 1801 met een kaliber van 1/14 pond, koperen garnituur, koperen of ijzeren pan en cylinderlaadstok, die bij M 1801 door een enkele laadstok vervangen werd.

Voor bijzonderheden hierover zie het zeer lezenswaardige artikel van de hand van drs. R.B.F. van der Sloot in *Armamentaria* 8 (1973).

De infanteriesabel Model 1800 had 9 vóór- en 2 zijbeugels, houten greep met leer overtrokken en met koperdraad gebonden. Voor de onderofficieren was het gevest van gemengd koper, de schede met koperen haak- en oorband.

De officieren van de grenadiercompagnieën droegen een sabel, waarvan in 1805 een nieuw model werd vastgesteld. Hetzelfde was bij de degen van de officieren van de overige compagnieën het geval. Bij beide wapens behoorde een koppel met zilveren slotplaat, waarop het wapen van de Staat was aangebracht.

De dragon was van zilver en rode en blauwe zijde.

Dr. F.G. de Wilde

ICONOGRAFIE

- J. J. Genaert* *Bijzondere Kledinge der Bataafse Troupes 1802.*
Grenadier van de 1e Halve Brigade van de vóór- en achterzijde gezien, met en zonder ransel.
Verder van elke halve brigade een grenadier in front gezien.
Idem van de regimenten Waldeck en Saxen Gotha.
Jager van het 1e bataljon van de vóór- en achterzijde gezien. Jagers van het 2e, 3e en 4e bataljon van de voorzijde gezien.
- J.A. Langendijk* *Talrijke aquarellen van verschillende infanteriekorpsen, o. a.*
Officier van de 1e Halve Brigade. Rijksprentenkabinet Amsterdam.
Grenadiers van de 3e, 5e en 7e Halve Brigade.
Muzikanten van de 3e Halve Brigade. Officieren van de 4e Halve Brigade. Fuselier officieren van de vorst van Waldeck.
Officier en fuselier van de soldaten van den vorst van Saxen Gotha in dienst der Bataafsche Republiek, 1797.
Muzikanten van Saxen Gotha, 1799. Officieren van Saxen Gotha, na den Jaare 1801, thans geheel in dienst van de Bataafsche Republiek.
Officieren van de Jagers te Voet, 1798. Gemene Jager, 1798.
Tirailleurofficieren van de Coloniale Troepen in dienst van de Bataafsche Republiek, 1802.
Officier van de Coloniale Troepen, 1802.
Alle in de Atlas Van Stolk Rotterdam.
Officier en grenadier van het 1e Regiment Infanterie, 1805. Collectie Dr. J. v. d. Hoeven.
- Anoniem* *Grenadier van het 3e of 4e Regiment Infanterie.*
Idem van het 7e of 8e regiment, van achter gezien.
Fuselier van het 1e of 2e regiment, van voren.
Idem 5e of 6e regiment, van achter gezien. Bibliothèque Nationale, Parijs.
- C. F. Weiland* *Représentation des Uniformes de l'Armée Impériale et Royale et ses Allié en 1807. No 35. Koniglich Hollaendischer Grenadier (in de uniform van het 5e of 6e regiment 1805).*
- C. F. Suhr* *Réprésentation des Uniformes de toutes les Troupes qui ont été casernées à Hambourg de l'Année 1806 à l'Année 1815. (Album du Bourgeois de Hambourg)*

*pl. 96 Tamboer -majors van het 2e en 6e regiment.
pl. 97 Tamboer-majoor van het 4e en Tamboer-maitre van het 2e
regiment.
pl. 99 Grenadiers van het 6e regiment. pl. 100 Grenadier en pijper van
het 2è regiment.
p2. 117-118 Jagers in verschillende uniformen.
Halvemaanblazer van het 2e Bataljon Jagers. Aquarel 1803. Kon. Ned.
Legermuseum
Jager van het 5e Bataljon Jagers.
Idem, niet gedateerd.
Beide in Kon. Ned. Leger- en Wapenmuseum. Bovendien bevat de
verzameling van het museum nog talrijke copieën van tekeningen die
destijds in het Krijgsgeschiedkundig Archief te 's-Gravenhage waren en
door de brand in dit archief verloren gegaan zijn.*

Arie Lamme

*P. Groenia
Anoniem*